

РЕЦЕНЗИЯ

за научната продукция на кандидатите в конкурса за „Доцент“

в Югозападния университет – Благоевград:

Милена Иванова Ангелова и Стефан Иванов Дечев

1. Милена Ангелова е родена на 27 юни 1974 г. в Кюстендил. Притежава бакалавърска, магистърска и докторска степени. За преподавателската ѝ дейност: първоначално е водила семинарни занятия по нова българска история, след това общ курс по същата дисциплина и пет магистърски програми. Била е гост лектор в университет в Австрия. Има 4 специализации в чужбина, член е на 8 научни формирования, 7 от тях – чуждестранни. Взела е участие в 10 проекта, 3 от които – в чужбина. Извън споменатите, в момента работи върху 3 индивидуални разработки.

Кандидатката представя списък от 33 научни труда, без изследванията, свързани с дисертацията, в това число една монография, 24 студии и статии, 3 рецензии и пет участия в сборници като съставител.

Кратък обзор на някои от по-важните приноси в трудовете на Ангелова:

За монографията „(Не) Споделената памет на късния социализъм (1983–1989)“. В труда се посочва, че една от водещите насоки в историографията на комунистическия режим бяха манипулациите около историческото минало, обрисуването му в невярна светлина: 1. Представянето на един ограничен процес – лявото революционно движение, като водещо и определящо развитието на българското общество между двете световни войни, особено в периода 1941–1944 г., както и непомерното пресилване на неговите мащаби. 2. Обвързването на борбите за национално освобождение в Македония и Тракия с лявото революционно движение, създаването на представата за континуитет между тях. 3. По същия начин обвързването на двете движения със социалистическото

строителство след 9.IX.1944 г. като един последователно развиващ се поток. 4. Акцентирането на т. нар. Възродителен процес (1985–1989 г.) като част от позитивното историческо развитие на българското общество.

На същия проблем е посветена и статията „Партията-майка и нейните героични синове“. На базата на огромно количество изворов материал авторката разкрива фалшификациите около т. нар. антифашистка борба, създаването на невярна представа за нея на отделни дейци, в това число и с наличието на измислени и несъществуващи дейности. Показана е еволюцията на системата за привилегиите, които достигат огромни мащаби след учредяването на званието „активен борец“. Статията е самостоятелно творение на Ангелова, посоченият като съавтор Воденичаров е извършил само социолингвистичния анализ на текста.

Като контраст с усилията на режима за създаването на всевъзможни привилегии на „активните борци“ са мизерните помощи, които получават македоно-одринските поборници-опълченци. Това е показано много добре в статията, посветена на опълченското дружество в Горна Джумая за периода 1934–1952 г.

В трудовете за обществените организации в България в здравеопазването до 9.IX.1944 г. е обрисувана дейността на няколко формирования, две от които американски. Специално за Рокфелеровата фондация има отделна статия, свързана с борбата с маларията през 20-те и 30-те години на XX в. Друга статия разкрива социалната дейност на двете американски структури през 30-те години.

Няколко творби са посветени на кардиналния проблем – борбата с туберкулозата, която е била едно голямо зло за българското общество между двете световни войни. В отделна статия е очертан този процес и за времето от 1944 до 1951 г. Въпреки че авторката обръща значително внимание на пропагандните пресилвания на режима за успехите, пости-

гнати в тази сфера, все пак от съчинението става ясно, че туберкулозата е ликвидирана като масово заболяване именно в този период. За това изиграват роля и новите, по-ефикасни лекарства.

В няколко произведения се разглежда процесът на модернизация в селата с българомохамеданско население в Пиринския край и Западните Родопи. Посочва се, че наред с убеждението и просветата властите често пъти са прилагали и насилие за реализирането на мероприятията.

Много интересна е статията за развитието на град Банско след присъединяването на Пиринския край към Родината – 1912 г. Показан е добре процесът на адаптация на жителите на градчето към новите условия: от Турската империя към Свободна България.

Авторката има принос и в т. нар. гендеристория – в труда, посветен на рекламата в женския печат в България (1939–1944 г.), тя разкрива как в указания период е налице успешно развиваща се еманципация на българската градска жена-домакиня със средно ниво на жизнен стандарт.

2. Стефан Иванов Дечев. Роден е на 2 август 1963 г. в Габрово. Наред с бакалавърската, магистърската и докторската степени в България, той е обучаван в курсове в Централноевропейския университет в Будапеща и в университета в Лайден – Холандия. Бил е гост-преподавател и гост изследовател в научни звена в Будапеща, Букурещ, Мадрид, Амстердам. В Югозападния университет води цялостен курс по Нова българска история и три магистърски курса. Кандидатът е участвал в 21 международни научни форума, в това число 15 в чужбина.

Кратък подборен обзор на приносите в публикациите на Дечев:

За монографията „Нежеланият Стамболов. Стамболов и Стамболовизмът в българската историография от 50-те до края на 80-те години“.

Трудът впечатлява със своята задълбоченост и обхватност. В края на 40-те и началото на 50-те години на XX в. в нашата историческа нау-

ка се утвърждават редица едностранчиви виждания по тази тема, като акцентът се поставя върху социално-класовия анализ на Стамболовия режим, а самият Стамболов е представен за изразител на едрата българска буржоазия. Проследена е постепенната, бавна и мъчителна еволюция в преодоляването на опростенчеството в това отношение. Този процес започва от втората половина на 60-те години, за да се стигне до прелома през 80-те. Разкрита е заслугата за утвърждаването на новите виждания на редица историци от средното и младото поколение по това време като Николай Генчев, Андрей Пантев, Радослав Попов, Константин Косев, Стойчо Грънчаров, Василка Танкова и пр.

В няколко разработки е проучвано развитието на общественото мнение в България през 80-те и 90-те години на XIX в. Кой са по-важните изводи на автора:

До края на 80-те години на XIX в. с умствен труд в България се занимават към 15 000 души – това е българската интелигенция. Тя играе водеща роля във формирането на общественото мнение. Постоянният контингент на създателите на публичната изява е оценен от Дечев като „средна класа“. Важна роля в случая играе младото поколение в големите градове и особено в София.

През последните две десетилетия на века е налице постепенно сцепление на едно самоосъзнато съсловие, което изразява водещите становища по политическите въпроси. Разкрити са границите и очертанията на публичността в България по това време: нейни носители са чиновническата интелигенция, учителството, офицерите, духовенството и пр., като главна роля в случая играят представителите на младото поколение. Към тази група авторът прибавя и търговските и занаятчийските еснафи в градовете – с други думи, публичното пространство включва почти всички представители на градските съсловия.

В статията „Печат и политика в следосвобожденска България“ се

посочва, че въпреки ограниченията, през 80-те и 90-те години на XIX в. в обществения живот на страната е налице една добре изразена толерантност, която допуска известна свобода на печата. Ярък пример за това е излизането на списанието „Съвременний показател“ на Димитър Благоев.

Най-издавани и най-търсени са политическите вестници, повечето от които са теснопартийни органи. В изследвания период партизанството се явява един от основните стимули за формирането на модерния вестник. Не съществуват неутрални, независими гледни точки и читателската публика получава чрез вестниците единствено открита политическа идеология.

Въпреки че е партизански, българският вестник от това време приучва читателя да бъде гражданин, като участва в публичния живот на нацията. Добре проличава силата на моралните принципи на журналистите. Те следват едно по-високо равнище на общата култура и не слизат до масовия вкус, т.е. образоват и възпитават читателите. С това Дечев отхвърля натрапилото се за дълго време мнение за ниското равнище на българския печат в периода до началото на XX век.

За монографията „Националната държава, националната идентичност и символи на всекидневието XIX–XX век“. Тук авторът очертава главните тенденции на промените в мисленето за „българското“, еволюцията на този процес. Кандидатът посочва необходимостта от преодоляването на редица напластили се от десетилетия трафарети в научните изследвания и в публицистиката по тези въпроси, плод на недостатъчно познаване на нещата. Като пример в това отношение се сочи вземането за български на редица компоненти на ориенталското в музиката, градския фолклор, архитектурата, облеклото и пр. Процесът на „българизацията“ започва още от Възраждането, особено силно е изявен в края на XIX и началото на XX в., но продължава и през 20-те и 30-те години.

Авторът отхвърля битувалата дълго време теза, че след 9.IX.1944 г.

се скъсва с всичко старо, той разкрива запазването на известен континент. Комунистическият режим се ориентира към етнонационалния облик, обогатен с класова идеология: обръщането към старините, търсене на типично българското, оформянето на градове, села и квартали – музеи и пр. Националният фактор в сферата на фолклора се изразява в създаването на държавните ансамбли за народни песни и танци, в контрола на музиката в ресторантите и битовите заведения, създаването на бюро „Естрада“, дирекция „Българска музика“ и пр., съборите за народно творчество и пр. Много важен е и процесът за изучаване на езика и фолклора на българското население в Македония.

Към творчеството на кандидата имам и някои критични бележки. Не мога да приема например, в монографията му за стамболовизма недопустимо острите квалификации към водещи за времето си български историци. В отделни моменти текстът на това иначе твърде силно произведение звучи като лоша публицистика. На второ място, в някои от трудовете е налице разлятост, „щедрост на словото“, повторение на едни и същи неща – явно е била необходима една по-прецизна редакторска работа. Необяснима е и прекалената употреба на чуждици.

В заключение: При съпоставяне трудовете на двамата кандидати, колкото и относително да е това, все пак личи определен превес на Стефан Дечев, затова предлагам той да бъде избран за „Доцент“. Бързам обаче да добавя, че другият кандидат – Милена Ангелова, притежава всички необходими качества да получи това звание и бих бил напълно удовлетворен, ако в най-скоро време бъде обявен конкурс и за нея.

ян. 2012

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д.и.н. Владимир Мигев)